

શ્રી મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક

પ્રવચન નં. ૩

અધિકાર ૪થો

સ્થળ:સુવર્ણપુરી તા.:૧૬.૦૫.૧૯૬૨ બુધવાર

મંગલાચરણ

શમો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં;
શમો લોએ સવ્વ સિદ્ધાણં;
શમો લોએ સવ્વ આયરિયાણં;
શમો લોએ સવ્વ ઉવજ્જયાણં;
શમો લોએ સવ્વ ત્રિકાળવર્તી સાહૂણં;
ઔંકાર બિન્દુ સંયુક્તં નિત્યં ધ્યાયન્તિ યોગિનઃ।
કામદં મોક્ષદં ચૈવ ઔંકારાય નમોનમઃ॥
મંગલં ભગવાન્ વીરો મંગલં ગૌતમો ગણી ।
મંગલં કુંદકુંદાર્યો જૈન ધર્મોસ્તુ મંગલમ્ ॥
નમઃ સમયસારાય સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે ।
ચિત્સ્વભાવાય ભાવાય સર્વ ભાવાન્તરચ્છિદે ॥
ત્રિકાળ દિવ્યધ્વનિ દાતાર...

મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક. ૪થો અધ્યાય છે જુઓ.

જીવ અજીવતત્ત્વ સંબંધી અયથાર્થ શ્રદ્ધાન

“અનાદિસે જીવ કર્મકા નિમિત્તમે....” ઉપાધિભાવ જો હોતા હૈ ઉસકો ભી અપના માનતે હૈ. ઓ આયા અહીંયા જીવ અને અજીવકા વર્ણન ચલતે હૈ. દેખો ક્યા કહેતે હૈ દેખો. “આત્મા એક પદાર્થ હૈ ઓર શરીર આદિ અનંત પરમાણુ કા પિંડ હૈ....” તો અનંત દ્રવ્ય હૈ, આ એક દ્રવ્ય હૈ. “સબકો મૈ, આ જીવને ઐસી બુદ્ધિ ઉઠતી હૈ કે ‘આ મૈ હું’....” ઓ શરીર અનંત પરમાણુકા પિંડ ‘આ હું છું’. ‘આ મૈ હું’ ઐસી બુદ્ધિ હોતી હૈ. બરાબર હૈ? કારણકે શરીરસે ભિન્ન અને પાંચ ઈન્દ્રિયકા વિષયસે ભિન્ન આત્મા હૈ.

અનાદિકાળસે ઇન્દ્રિયસે વિષય દેખા, તો આત્મા ઇન્દ્રિયસે પાર ઉસકા પ્રતીત ક્રિયા નહીં. અપની શુદ્ધ ચૈતન્ય સંપદા અનાદિકાળસે શરીર આદિ પરમાણુમે ‘યે મૈં હૂં’, એ મૈં હૂં તો આત્મા ઉસસે ભિન્ન હૈ ઐસી શોધને કી ઉસકી દૃષ્ટિ રહેતી નહીં. સમજમૈં આયા ?

“વળી પોતે તો જીવ હૈ....”, આત્મા તો ચૈતન્ય... ચૈતન્ય સ્વરૂપ જીવ હૈ. “ઉસકા સ્વભાવ જ્ઞાન-દર્શન-આનંદ હૈ.....” જ્ઞાન, દર્શન, વીર્ય આદિકી પર્યાય ઉસકા સ્વભાવ હૈ. “વિભાવ તો ક્રોધ, માન, માયા, રાગદ્વેષ ભાવ હૈ....”, પુણ્ય અને પાપ, દયા, દાન, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ એ વિભાવ હૈ. તો સ્વભાવ ને વિભાવ, દો હી કો અપના માનતે હૈ. ક્યોં? કે જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ અને વિભાવ, તો દો કા એક કાળમૈં પરિણમન હૈ અને દો કા એક કાળમૈં ઉત્પત્તિ હોતી હૈ, ઔર ભિન્ન ભાસનેકી દૃષ્ટિ તો હૈ નહીં. અંતર્મુખ મૈં ચૈતન્ય હૂં ઔર બહિર્મુખ ઉત્પન્ન હોનેવાલા શુભ અને અશુભ પુણ્ય-પાપ ભાવ મલિન હૈ, ઐસા બુદ્ધિ હૈ નહિ તો સબકો મૈં જીવ હૂં ઐસા માનતે હૈ. “આ જીવ-અજીવકા અધિકાર ચલતે હૈ....” સમજાય છે કાંઈ? આ દેહાદિની ક્રિયા અને પુણ્ય-પાપકા ભાવ વો સબ મૈં હૂં તો મૈં ચૈતન્ય હૂં ઐસા પરસે ભિન્ન તો કભી ભેદજ્ઞાન ક્રિયા નહિ પરકી સાથ. અભેદ... અભેદ... અભેદ.

ઓ શરીર મૈં ઔર વાણી મૈં, કર્મ મૈં, ઔર પુણ્ય-પાપકા ભાવ વિકાર ઔર જ્ઞાન આદિ સ્વભાવ સબ હોકર મૈં. ક્યોં દુર્ગાદાસજી? વો બાત હૈ તો કૈસા હોતા હૈ દેખો. શરીરમૈં રોગ આયા તો મેરે આયા. શરીરમૈં ફેરફાર હોતા હૈ તો મેરે ફેરફાર હુઆ. ભગવાન અપના અસ્તિત્વ ચૈતન્ય વિકારસે ઔર શરીરસે ભિન્ન રખતે હૈ ઉસકા તો પતા નહિ અને પતા મિલને કા જ્ઞાન ભી નહિ, તો કહતે હૈ કે ઓ વિભાવ ઔર જ્ઞાન આદિ સ્વભાવ હૈ, વો પર સબકો અપના ચીજ માનતે હૈ. આંહી તો જીવ-અજીવ અધિકાર હૈ ને. એ સબકો અજીવ... એ અજીવકો જીવ માનતે હૈ અથવા અપના જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ જીવ હૈ ઉસકો ન માનકર વિભાવ આદિ વિકાર અને શરીર આદિ પર વો હી મૈં હૂં ઐસા માનતે હૈ. કહો સમજાય છે કાંઈ?

“તથા પુદ્ગલ પરમાણુઓનો સ્વભાવ...” આ પુદ્ગલ પરમાણુ આ માટી શરીર, “વર્ણ, રંગ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શાદિ હૈ.....” આનો તો સ્વભાવ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ છે. “એ સર્વને અપના સ્વરૂપ માની....” એ સર્વને અર્થાત્ જ્ઞાન ભી મૈં, વીર્ય ભી મૈં, દેખનેવાલા ભી મૈં, પુણ્ય-પાપકા ભાવ ભી મૈં અને આ શરીર પરમાણુકી અવસ્થા ભી મૈં, ઐસા સબકો એક અપના માનતે હૈ. ઉસકા નામ મિથ્યાદર્શન કહેતે હૈ, કહેનેમૈં આતા હૈ. આ

મિથ્યાદર્શન... મિથ્યાપ્રતીત... મિથ્યાશ્રદ્ધા. અપના ચૈતન્યકો વિકાર ઔર પરમેં અપના માનના વો હી મિથ્યાત્વ હૈ. ‘યે મારા હૈ’ ઐસી મમકાર બુદ્ધિ હોતી હૈ. શરીરાદિમેં ઐસા લિયા કી મેં હૂં અને આ જ્ઞાન, વિકાર ઔર શરીરાદિકા પરમાણુકી સબ અવસ્થા વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શકી વો સબ મેરા હૈ. પરસે ભિન્ન કરનેકા પ્રયત્ન કરે તો ક્યારે કરે? કે ઉસકો ઐસા ખ્યાલમેં આવે કે મેં ચીજ હી ભિન્ન હૂં. શરીર, વાણી, મનસે ભિન્ન હૂં અને મેં વિકાર કૃત્રિમ એક ક્ષણમેં એક સાથમેં જ્ઞાન-દર્શનકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ ઉસકી સાથ દયા, દાનકા ભાવ ઉત્પન્ન હોતા હૈ. કાળ એક, પરિણામન ઉસકા, છતાં દો એક નહીં, દો એક નહીં. ઈસકા જાનનેવાલા અને કાં મલિન પરિણામ પુણ્ય-પાપકા, દો એક નહીં. પણ એક કાળમેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ અને સ્વભાવ સન્મુખકી દૃષ્ટિ અંતર્મુખ દૃષ્ટિ હૈ નહિ તો બહિર્મુખમેં અપના માનકર જ્ઞાન અને આસ્ત્રવ સબમેં મેં હી હૂં. યે અજીવ સબ ચીજ હૈ ઉસમેં અપના માનતે હૈ.

વો આસ્ત્રવકા અધિકાર ભિન્ન આયેગા ભાઈ પછી, પણ આંહી તો એ અજીવ એ અજીવ છે ખરેખર. પુણ્ય-પાપનાં ભાવ ભી અજીવ હૈ, ઓ જીવ નહિ અને શરીરકા પરમાણુમેં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ ઓ જીવ નહિ પણ સબકો અપના વો માનતે હૈ. કહો સમજાય છે કાંઈ? વહેંચણી કરતાં ઉસકો અનંતકાળમેં આયા નહિ ક્યું કરે? અપની ચીજ કોઈ દૂસરી હૈ. વિભાવ ક્ષણિક કોઈ દૂસરી ચીજ હૈ ઔર શરીરાદિકા વર્ણ, ગંધ, સ્પર્શ તો તદ્દન ભિન્ન ચીજ હૈ, ઐસા અંતરમેં હુએ બિના ઉસકા ભેદજ્ઞાન કરનેકા પ્રયત્ન ભી કહાંસે કરે? સબકો એક માનતે હૈ.

“જીવના જ્ઞાન આદિ...” હવે અવસ્થાની વાત કરે છે. એ ગુણ સુધીની વાત કરી હતી વર્ણ, ગંધ આદિ. “હવે જીવના જ્ઞાન દર્શનની અવસ્થા હીનાધિક હોતી હૈ....” અપનેમેં જ્ઞાન-દર્શન-વીર્યકી હીન અધિક અવસ્થા હોતી હૈ એક બાત “ઔર ક્રોધ, માન, માયાકી અધિક હીન અવસ્થા હોતી હૈ....” વિકારકી ભી અધિક હીન.... કોઈ વખતે કષાય મંદ, કોઈ વખતે તીવ્ર, તીવ્રમેં ભી તીવ્ર, તીવ્રતા ભી અસંખ્ય વિકારકા તીવ્ર અશુભમેં ભી અસંખ્ય ભેદ હૈ. ઔર શુભ કષાયકે મંદમેં ભી અસંખ્ય ભેદ હૈ. તો ઉસમેં હીનાધિક હોતે હૈ તો જ્ઞાન, દર્શનકી હીનાધિક અવસ્થા ભી મેં ઔર વિકારકી હીનાધિક અવસ્થા ભી મેં. સમજાય છે કાંઈ? ઐસા માનકર અજીવકો હી જીવ માનતે હૈ. ઓ જીવ ક્યા ચીજ હૈ ઉસકી ખબર નહિ. ઓ મિથ્યાદર્શન શલ્યકે કારણ ઐસા માનતે હૈ. ભારે વાત ભાઈ!

બધા હારે રહેવું અને બધાની... વાણીમાં કહે છે ને શું કહે છે? મગરમચ્છની હારે રહેવું ને ..... (શ્રોતા : દરિયામાં રહેવું ને મગરમચ્છ હારે વેર) હેં? દરિયામાં રહેવું

ने मगरमच्छ छारे वेर. कहेते है के नहि तुम्हारे छिन्टीमें. अेम कहेते है कि सबनी साथमें रहेना और सबसे भिन्न. कोईकी साथ है ही नहि ओ तो मान रभा है. मैं शरीर... आ तो माटी है. उसका वर्ण, गंध, रस, स्पर्श गुण भी भिन्न है और उसकी जो अवस्था होती है ऐसी बाण, युवान, वृद्धा ओ भी शरीरकी अवस्था शरीरमें होती है उससे आत्मा तो भिन्न है पण अज्ञानसे अपनी ज्ञान, दर्शन, वीर्यकी अवस्था अपनेमें अपना अस्तित्वमें होती है और विकारकी अवस्था भी हीनाधिक होती है हीनाधिक. ज्ञान दर्शनकी हीनाधिक, विकारकी हीनाधिक और शरीरकी हीनाधिक समजाय छे ?

अे वर्ण, गंध, रस आदि पलटावाइप पलटनेको अवस्था होती है. “सबको अपनी अवस्था मानी. सर्वको अपनी अवस्था मानी....” अेमां आ मारी अवस्था मानते है अे मेरी अवस्था है. शरीरकी अवस्था अे मेरी है. मैं बाण हूं, मैं युवान हूं, मैं वृद्ध हूं, मेरा शरीर जोर्ण हो गया, मेरा शरीर पुष्ट हो गया ओ मैं हूं. ऐसा नहि हो ? छतना पेटमां बडोत दुःखते है तो कहां जैसे यल नहि सक्ते. (श्रोता : मेरे दुःख हुआ) हें ? मेरे दुःख हुआ, क्या दुःख ? के ओ शरीरकी अवस्था ओ कांछ आत्मामें आ जाती है ? आत्मामें रागादिकी अधिकता-हीनाधिक होती है पण शरीर अवस्थाके कारणसे होती है ? पण सबको अपनी अवस्था मानते है. अनादिकाणसे अपना यैतन्य संपदा क्या है ? उसकी निवास उसमें कभी किया नहि. भगवान आत्मा ज्ञानज्योति यैतन्य विकारकी हीनाधिक अवस्था के ज्ञानादिकी हीनाधिक पर्याय छतना आत्मा नहि. विकार तो नहि, शरीरकी अवस्था तो नहि, ज्ञान दर्शनकी हीनाधिक अवस्था छतना भी आत्मा नहि.

आत्मा त्रिकाण ज्ञायक, यैतन्यभाव, ध्रुव अनादि अनंत स्वभाव, ऐसी दृष्टि कभी करी नहि. मिथ्यादर्शनके कारण सब अवस्थाको अेक मानते है. ओहोहो ! आ नवराश पण क्यां ? आ दुनियांमां काम घणं ने काम बडोत. हें ? काम कितना करना ? दवाओ शीशी केटली शीशी छती अे घरे अेने बे यार दिवस रोकाया पण घण्णी शीशी पडेली. छोयने, सौने घरे छोयने अेना प्रमाशमां ! कोछने दुकानना योपडा छोय तो ओलाने माल छोयने बीजाने... आहाहा ! हवे आमां आ आमां आत्मा अेक यीज ते पण हीनाधिक ज्ञानादि अवस्था जितना नहि. विकार तो नहि, परकी अवस्था नहि अेम अे ज्ञान दर्शनकी हीनाधिक पर्यायमें दशामें अनुभवते है छतना भी नहीं. मैं तो ज्ञायक त्रिकाण यैतन्य द्रव्य अनादि अनंत स्वभाव यैतन्य... यैतन्य... यैतन्य... यैतन्य... यैतन्य ऐसी दृष्टि किये बिना अनादिकाणसे ओ सब अवस्थाओमें अपना आत्मा मानते है. “अेवी भभकार बुद्धि करते है....”

દેખો, “ઐસી અવસ્થામેં....” વિકારકી અવસ્થા, જ્ઞાન ઓર દર્શનકી અવસ્થા અને શરીરકી (અવસ્થા) તીનોમેં અપના હૈ ઐસે માનતે હૈ. સમજમેં આયા ? તો ખરેખર તો શરીરકી “અવસ્થા મેં....” નહીં. વિકારકી હીનાધિક અવસ્થામેં નહિ. આ જ્ઞાનાદિક હીનાધિક અવસ્થામેં ભી આત્મા ઈતના નહિ. હેં ? કઠીન બાત હૈ. એ આયા ને પહેલે ઓ આગે આ ગયા ને ? ઓ ટદ પાને આતે હૈ ને “કે આ જીવને મોહના ઉદયસે મિથ્યાત્વ કષાય આદિ ભાવ હોતા હૈ....” ટદ પહેલી પંક્તિ, પહેલી પંક્તિ... “ઔર અપના સ્વભાવ માનતે હૈ ઉસકો અપના સ્વભાવ માનતે હૈ પરંતુ તે કર્મ ઉપાધિસે હોતા હૈ ઐસા જાનતે (નહિ)....” ઉપાધિ, નિમિત્તકા ઉપાધિ, ... હોતા હૈ અપનેમેં અપને કારણસે પણ ઓ નિમિત્તકા લક્ષસે ઉપાધિ હૈ. ઓ કાંઈ નિરુપાધિક ભાવ (નહિ) નિરુપાધિક ભાવ નહિ.

દયા, દાન, વ્રત, તપકા વિકલ્પ ભક્તિ, પૂજાકા જો ભી રાગ હૈ ઓ નિમિત્ત સંબંધી અપના નૈમિત્તિક વિકાર ઉપાધિભાવ હૈ, તો વો ઉપાધિ ભાવ... એમ જાણતો નથી કે આ ઉપાધિભાવ હૈ અને મેરા ઉપાધિસે ભિન્ન ભાવકા પતા નહિ ક્યોં ? કે દર્શન જ્ઞાન ઉપયોગ અને આસ્ત્રવભાવ એ બંનેને એકરૂપ માને છે. ઓલામાં અજીવને કીધું’તું ઈ, પુણ્ય-પાપના ભાવ હીનાદિક થાય વો મેં.... જીવ ઓ મેં ઐસે માનતે થે. યે આસ્ત્રવભાવ હૈ વો હી મેં. સમજમેં આયા ? ઝીણી વાત ભારે ભાઈ ! ભગવાન ચૈતન્ય પ્રકાશપુંજ અને મેં જ્ઞાન-દર્શન ઉપયોગ અપના સ્વભાવ ઓર આસ્ત્રવભાવ મલિનભાવ નિમિત્તકા લક્ષે ઉપાધિ હુઆ વો, યે સબકો એકરૂપ માને છે. સબકો અનાદિસે એક માનતો, જીવ-અજીવકા ય ભેદકા ખબર નહિ ઓર આસ્ત્રવ અને સ્વભાવ આત્માકા ઉસકા ભી ભેદકા ખબર નહિ, સમજાય છે કે નહિ આમાં ચંપકભાઈ ?

હવે ક્યાં નવરા કાપડના ધંધા કરવા કે આ વિચારવું આ. શું કરવું આમાં ? હવે ન્યાં દેખાય રૂપિયા પાધરા પચ્ચીસ હજાર પેદાશ થાય કે ત્રીસ હજાર પેદા થાય બહારમેં આ હેં ? પચ્ચીસ હજાર ન પૂરું થાય ત્યો એમ કહે છે. કોણ એ શું હશે પણ પચ્ચીસ હજાર તો પેદા કરતા હશેને ? બે હજાર મહિને ત્યોને બ -અઢી... પણ અરે ! ત્યાં આગળ આ પચાસ હજાર પેદાશ. બાબુભાઈ ! હવે એનો છોકરો અઢી હજાર પેદા કરે, બાર મહિને પાંત્રીસ હજાર. ત્યો એકલો ન્યાં અને આંહી એ એકલા બેઠા હોય. પુણ્યને લઈને થાતું હશે કે પુરુષાર્થથી થાતું હશે ? પૂર્વકા પુણ્ય હો, થાય તો મેં ક્રિયા, વો મેં ક્રિયા વો પરમેં મમતા કરતે હૈ. ઐસી લક્ષ્મી મેં પેદા ક્રિયા, મેં ધ્યાન રખા તો પેદા ક્રિયા. બરાબર હૈ ? અપના સ્વરૂપ ભગવાન ચૈતન્ય જ્ઞાન ઓર અંતર્મુખ આનંદકી દલ્લી ઉસકો છોડકર ઐસી સબ અવસ્થા હો... ક્યોં કારણ ? કારણકે ઉસકા આધાર હો તો એક આત્મા. કિસકા ?

ઓ દયા, દાન, વ્રત, તપકા વિકલ્પ જો ઉઠતે હૈ ઓ મલિન ભાવ હૈ. આહાહા! બાર વ્રત, પંચ મહાવ્રત, અઠ્યાવીસ મૂળગુણ, દયા-દાન-પૂજા-ભક્તિ-જાત્રા ઓ પર તરફકા લક્ષ હોકર ઉપાધિભાવ અપના કારણસે અશુદ્ધ ઉપાદાનમેં હોતા હૈ ઓર ઓહી સમયમેં જ્ઞાન-દર્શનકા વ્યાપારભી ઉત્પન્ન હોતા હૈ. તો કહેતે હૈ કે આધાર તો એક આત્મા. દેખો, આ વિકારકા આધાર જડ એમ ન લિયા ભાઈ આંહી. પુણ્ય-પાપ, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિકા વિકલ્પ ઉઠતે હૈ ઉસકા આધાર કર્મ એસા નહિ, હૈ ને પ્રકાશયંદજી? આધાર એક અને તેનું અને આસ્ત્રવભાવનું પરિણમન એક જ કાળમાં હોને સે... આધાર એક અને પરિણમનકા કાળ એક. આહાહા! પલટવાનો જ્ઞાન-દર્શનના ઉપયોગનું પલટવું અને વિકારની ક્રિયા દયા, દાન, શુભાશુભ ભાવ એનું પરિણમવું એક કાળ, આધાર એક, કાળ એક. ભિન્ન ભાસનેકા પ્રયત્ન નહિ ક્યોંકિ બહિર્મુખ બુદ્ધિ હૈ તો ઓ આસ્ત્રવકી ઉત્પત્તિ ઓર જ્ઞાનકી ઉત્પત્તિ મેરેમેં એક સાથ ઉત્પન્ન હુઈ તો સબ મેરા હી હૈ એસા બહિર્મુખ દષ્ટિમેં હૈ.

અંતર્મુખ દષ્ટિ કરતે હૈ તો જ્ઞાનકા આધાર ઉત્પત્તિકા આત્મા, વિકારકા આધાર ભલે હો પણ ઓ નિમિત્તકા લક્ષસે ઉત્પન્ન હુઆ બહિર્મુખ ભાવ, વો મેરી ચીજમેં હૈ નહીં. સમજમેં આયા? એસા બોધ ન કરકે એક જ કાળમાં ભિન્નપણું ઉસકો ભાસતે નહિ. ક્યા વિકાર ભાવ? ક્યા ત્રિકાળ સ્વભાવભાવ? ઉસકી એકતામેં ભિન્ન કરનેકી ભાસ તો હોતા નહિ. એ ભિન્નપણું ભાસવાના કારણ વિચારો છે એ મિથ્યાદર્શનનાં બળથી થઈ શક્તા નથી. મિથ્યાદર્શનના બળથી, ક્યાંના? દર્શનમોહનીયનો ઉદયનું જોર છે માટે થઈ શક્તું નથી એમ છે? (શ્રોતા : નહિ...) મિથ્યાદર્શનનાં બળથી એમ લીધું છે આંહી તો. મિથ્યા માન્યતા છે ને, કે વિકારકી દશા અને જ્ઞાનકી દશા બેયનો આધાર અને એક પરિણમન ઓ મેરેમેં હી હુઆ એસી મિથ્યાશ્રદ્ધાના બળસે ભિન્ન ભાસનેકા પ્રયત્ન હૈ નહિ, એસા લિયા હૈ. ક્યોં સમ્પ્રાટજી, કિસકા બળ લિયા હૈ કર્મકા? દર્શનમોહ નહિ, જુઓ. પણ પ્રતિબદ્ધ કારણ તો હૈ કે નહિ વો ?

લ્યો, સવારના પ્રશ્ન આયા થા ને ફૂલયંદજી. પ્રતિબદ્ધ કારણ - સમર્થ કારણ ઈસકો કહેતે હૈ કે પ્રતિબદ્ધ કારણ ટળના ચાહિયે ઓર અપનેમેં અંતરંગકારણ કર્મકા ભી અભાવ હોના ચાહિયે તો અપનેમેં પુરુષાર્થ જાગૃતિ હોતી હૈ, નહિતર નહિ હોતી હૈ. સમર્થકારણમાં આપણે બે લીધા છે ને, પણ એ તો વહેવારથી બે લિયા હૈ. ન્યાયશાસ્ત્ર છે વો વ્યવહારસે દો સાથમેં લિયા હૈ. દો સાથમેં લેનેકા નિશ્ચય નહિ હોતા. સમર્થ કારણ પ્રતિબદ્ધકા કારણ સાથમેં લિયા વો તો વ્યવહારસે લિયા હૈ. નિશ્ચયમેં સમર્થ કારણ આત્મા હી હૈ.

આહાહા! વો તો પ્રમાણ, દો... દો કા ન્યાયશાસ્ત્રમે વહેવારસે કથન દો કા પ્રમાણ... પ્રમાણ હુઆને? તો પ્રમાણ વ્યવહારનયકા વિષય હો ગયા.

એકીલા આત્મા અપને આધારસે જ્ઞાન-દર્શન-આનંદકી ઉત્પત્તિ કરતે હૈ અપને કારણસે, અપના હેતુસે, રાગ ઓર નિમિત્તકી અપેક્ષા છોડકર, નિરપેક્ષ અપના ભાવકી ઉત્પત્તિ કરતા હૈ ઉસમે પ્રતિબદ્ધ કારણકા અભાવ ઉસકે કારણસે હો જાતા હૈ, પણ ઉસકી યહાં અપેક્ષા નિશ્ચયમે અપેક્ષા હૈ નહિ. સમજમે આયા? નિશ્ચયમે અપેક્ષા કેસી? પરની અપેક્ષા પરની હો તો વ્યવહાર હો જાય. સમજમે આયા? આ પ્રતિબદ્ધ કારણ કહેતે હૈ કે નહિ, ઓ આયા ને વો જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા. જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા આયાને..(શ્રોતા : ...) હાં, એ તો પર સાથમે લિયા હૈ, એ તો બે સાથે લિયા હૈ, પણ સાથમે દો આયા વો નિશ્ચયકા વિષય નહિ. ખરેખર સમર્થ કારણ ભગવાન આત્મા, અપના વિકારકી પર્યાય ઉત્પન્ન કરનેમે ભી નિમિત્તકી અપેક્ષા બિના. નિરપેક્ષ આત્મા વિકાર ઉત્પન્ન કરતે હૈ. વો અશુદ્ધ ઉપાદાનકા ભી સમર્થકારણ આત્મા હૈ. નિશ્ચયસે, નિશ્ચયમે પરકી અપેક્ષા હોતી નહિ. ઓર અપના સ્વભાવકી શ્રદ્ધા જ્ઞાન ભેદજ્ઞાન કરનેમે કષાયકી મંદતાકી નિશ્ચયમે અપેક્ષા નહિ. સમજાય છે કાંઈ?

કષાયકી મંદતાકી અપેક્ષા અને અહીંયા સ્વભાવકી અપેક્ષા દો કા જ્ઞાન કરાના તો પ્રમાણજ્ઞાન હુઆ. પ્રમાણમે દો આતા હૈ વો નિશ્ચય નહિ. નિશ્ચય તો એકીલા આત્મા અપના સ્વભાવકે આશ્રયસે, અંતર્મુખ ભેદ પાડકર, રાગ ઓર અપના સ્વભાવ રાગકી અપેક્ષા કિયે બિના ભેદજ્ઞાન કરતા હૈ એસા આત્માકા સમર્થકારણકા સ્વભાવ હૈ. સમજમે આયા? હૈં? (શ્રોતા : નિયમસે કાર્ય કહા) નિયમસે હોતા હૈ બરાબર છે. નિયમસે કાર્ય હોતા હૈ પણ વ્યવહાર પક્ષસે લિયા. પ્રતિબદ્ધ કારણ અને અપની પર્યાય દો કે સાથમે કામ લિયા. વો અનુકૂળ હો ન હો અજ્ઞાન, નિશ્ચયમાં અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ હૈ હી નહિ વો તો વ્યવહારકા કથન હૈ. બે સાથમે લિયા વો એક એકકા કથન ન આયા.

નિયમસે કાર્ય હોતા હૈ ભલે, પણ આંહી પણ નિયમસે હોતા હૈ. અપના ઉપાદાન અશુદ્ધ વિકારકા કર્તા - કર્મસે હોતા હૈ, નિયમસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ વિકાર, નિમિત્તકી અપેક્ષા બિના. ઓહોહો! એમ કે નિયમસે કાર્ય ઉત્પન્ન હોતા હૈ ને ઓલામાં કહું. એમાં છે પણ ઈ.... એનો અર્થ શું? યહાં નિશ્ચયસે અપના કાર્ય વિકારસે રહિત મેં હું એસા કરતે હૈ તો વિકારકી મંદતાકા નિમિત્તકી સાપેક્ષતાસે પ્રતિબદ્ધ કારણ ટલા ઓર ઉદયકા અભાવ હુઆ એસા કહેનેમે આતા હૈ. જૈનસિદ્ધાંત પ્રવેશિકામાં ઓલા બે બોલનું સાથે છે ને એટલે એક

પ્રતિબદ્ધ કારણ. ઓ દીવો ક્યારે રહે? કે ઓ પવન ન હોય તો (શ્રોતા : પણ ઈ રહેવાનો હોય ત્યારે પવન....) ન જ હોય પણ એ તો નિમિત્તકા જ્ઞાન કરાયા. દીવાને અપની જ્યોતસે રહેના હૈ વો સમર્થકારણ અપના હૈ, તબ પ્રતિબદ્ધ કારણ પવનકા અભાવ... પવનકે કારણસે હોતા હૈ વો સાથમે લેકર જ્ઞાન કરના પ્રમાણ હૈ. સમજમે આયા ?

તો આહીં કહેતે હૈ કે વિકાર ઔર ભગવાન આત્મા, જ્ઞાન - દર્શનકી પર્યાય ઔર વિકારી પર્યાય, દોયકી પર્યાયબુદ્ધિ હૈ ઔર વર્તમાન બુદ્ધિ હૈ કે દો કો આધાર એક માનકર ઔર દો કા પરિણમન એક માનકર મેરા હી ઓ વિકાર હૈ એસા માન્યતાકા બળસે કરતે હૈ. મિથ્યાશ્રદ્ધાકા બળસે એસા માનતે હૈ, વસ્તુકા સ્વરૂપ એસા હૈ નહિ. વસ્તુ તો અંતર્મુખ ચૈતન્ય જ્ઞાનાનંદ, રાગ ઔર નિમિત્ત જડકી પ્રતિબદ્ધકા અભાવકી અપેક્ષાકે બિના, એ પ્રતિબદ્ધકા અભાવકી અપેક્ષાકે બિના... આરે... આરે... ભારે વાત ! (શ્રોતા :....) કહો એ ટળે ત્યારે મને થાય એમ છે ન્યાં? પરકી અપેક્ષા બિના અપના નિરપેક્ષ ચૈતન્ય ભગવાન જ્ઞાન-દર્શનકી પર્યાયકા ઉત્પન્ન કરનેવાલા ઓ કોન હૈ પૂરણ? ઓ પૂરણ કોન હૈ? ઈતના. આ અંશ જે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, વિકાર તો પરદ્રવ્ય... પર તરફકા લક્ષસે, પણ અપનામે જો જ્ઞાન-દર્શનકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ ઉસકા આધાર કિતના હૈ? ક્યા હૈ? તો ઓ પર્યાયસે હટકર, સ્વભાવ બુદ્ધિ હોતી હૈ તો નિમિત્ત ઔર રાગકી અપેક્ષા બિના હોતી હૈ. નિરપેક્ષ હોતી હૈ. ફૂલચંદ્રજી ! આ બધી ગરબડ ચલતી હૈ.

અરે ભગવાન ! તેરી સ્વતંત્રતા કર્તા સ્વતંત્ર હોકર કરે ઉસકો કર્તા કહેતે હૈ. કર્તા સ્વતંત્ર હોકર કરે ઉસકો કર્તા કહેતે હૈ. પરકી અપેક્ષા રખકર કરે વો કર્તા સ્વતંત્ર રહા નહિ. સમજમે આયા ? આહીં કહેતે હૈ કે જો આત્મા એક કાળમે વિકારી પરિણમન ઉત્પન્ન હુઆ ઔર જ્ઞાનકી પર્યાય આદિ ઉત્પન્ન હુઈ, દો કો એક માનતે હૈ, ભિન્ન ભાસનેકા કારણ તો મિથ્યાશ્રદ્ધા રાખકર પડા હૈ. મિથ્યાશ્રદ્ધા રાખકર તો પડા હૈ કે વો મેરા હૈ. મેરેમે સે ઉત્પન્ન હુઆ, મેરેસે ઉત્પન્ન હુઆ એસી શ્રદ્ધા રાખકર તો પડા હૈ. ભિન્ન કરનેકી તાકાત હૈ નહિ. અપની મિથ્યા શ્રદ્ધાકે કારણ ભિન્ન કરનેકી તાકાત નહિ. દર્શનમોહકા ઉદય હૈ તો ભિન્ન કરનેકી તાકાત નહિ એસા હૈ નહિ. સમજાય છે કે નહિ નંદલાલભાઈ ? બહુ ઝીણું. વાતું પણ માળું !

આમાં એને આત્મા, પણ આ કેમ છે? આ શું છે? લખ્યું તું ને પહેલેથી આવ્યું છે ને શું ઓલામાં? “અનાદિકાળસે કર્મ નિમિત્ત વડે અનેક પર્યાય ધારણ કરે છે....” ત્યાંથી શરૂ કર્યું છે ને? અનેક શરીરો એમાં વિકાસ, એમાં જ્ઞાનની ઉત્પત્તિ, વિકાર ઉપાધિભાવ સબકો એક માનકર પરિભ્રમણ કર રહા હૈ. કહો સમજાણું કાંઈ? અહીંયા હવે,

“એ સર્વકો અપની અવસ્થા માની. એ મેરી અવસ્થા હૈ એસી મમકારબુદ્ધિ કરતે હૈ....”
 ૮૪ પાનું. આંહી જીવ-અજીવકા અધિકાર ચલતે હૈ. વો જીવ નહિ વિકાર પરિણામ જીવ
 નહિ. શરીરકી અવસ્થા જીવ નહિ. શરીરકા વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ જીવ નહિ તો સબકો
 મમકાર કરતે હૈ કે નહિ? વો મેરા હૈ... વો મેરા હૈ... મેરા હૈ... એસા મમકાર કરતે હૈ.

વળી... વળીકા ક્યા અર્થ હૈ તુમ્હારે? (શ્રોતા : ઔર...) “ઔર જીવને
 અને શરીરને નિમિત્ત - નૈમિત્તિક સંબંધ હૈ દેખો....” હવે સબકો અપની અવસ્થા માનતે
 હૈ. ભિન્ન નહિ જાનતે હૈ ઓ બાત કરતે હૈ. “જીવને અને શરીરને નિમિત્ત - નૈમિત્તિક
 સંબંધ,....” જ્યારે શરીરકો નિમિત્ત કહે તો આત્માકી પર્યાયકો જ્ઞાનાદિકો નૈમિત્તિક કહે.
 જબ આત્માકી પર્યાયકો નિમિત્ત કહે તો શરીરકી પર્યાયકો નૈમિત્તિક કહે. કાળ તો એક હી હૈ.
 “તેથી જે ક્રિયા થાય....” બેના સંબંધમાં જે હલન-ચલન-બોલન જે થાય, “એ તેને પોતાની
 માને છે....” કહો એ અપની માનતે હૈ. દેખો શરીર મેં હલાયા. વો નીચે લીખે હોં એ જેમ
 “અપના સ્વભાવ દર્શન-જ્ઞાન હૈ....” દેખો ન્યાય આપતે હૈ, અપના સ્વભાવ તો જ્ઞાન-
 દર્શન હૈ. જાનના-દેખના અપના સ્વભાવ હૈ. “ઈસકી પ્રવૃત્તિમેં નિમિત્તમાત્ર શરીરના
 અંગરૂપ...” નિમિત્તમાત્ર શરીરના અંગ, મન, ઈન્દ્રિયો હૈ નિમિત્તમાત્ર. ઉપાદાન તો
 અપની પર્યાય અપનેસે કામ કરતી હૈ.

અપના સ્વભાવ દર્શન-જ્ઞાન ઔર ઈસકી પ્રવૃત્તિ અને પરિણતિમેં નિમિત્તમાત્ર
 શબ્દ લિયા. દેખો નિમિત્ત એમેય નહિ લિયા. સબકો બરાબર નિમિત્તમાત્ર. માત્ર કરકે
 બહોત સાધારણ બાત બના દિયા. ભગવાન આત્મા અપના જ્ઞાન-દર્શનકી પર્યાયમેં પ્રવૃત્તિ
 કરતે હૈ. આ ઈસમેં શરીરકા પાંચ ઈન્દ્રિય મન આદિ અંગ હૈ નિમિત્તમાત્ર હૈ. “શરીરના
 અંગરૂપ સ્પર્શનાદિ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં હૈ....” પાંચ ઈન્દ્રિય હૈ ને દ્રવ્યેન્દ્રિય આ પાંચ. રૂપની પ્રવૃત્તિ
 જાણવાની કરે પણ આંખ નિમિત્ત છે. આ સાંભળવાની જાણવાની પ્રવૃત્તિ સાંભળવાની કરે
 તો કાન નિમિત્ત હૈ. પ્રવૃત્તિ તો પોતાની પોતાને કારણે આ થાય છે. પોતાની પોતાને કારણે
 થાય છે. નિશ્ચયમાં નિમિત્તની અપેક્ષા એમાં છે નહિ, પણ જ્યાં વ્યવહાર નિમિત્ત એના
 જ્ઞાનની પર્યાય, દર્શનની પર્યાય એમાં નિમિત્ત ઈન્દ્રિયોને દેખીને...

હવે આ જીવ તે સર્વને એકરૂપ માની એમ માને છે. “સબકો એક માનકર
 એસે માનતે હૈ, હાથ વગેરે સ્પર્શ વડે મેં સ્પર્શયું....” દેખો હાથ વગેરે, પગ દ્વારા વિગેરે
 ઈન્દ્રિયો દ્વારા એ દ્વારા સ્પર્શ વડે... મેં આ સ્પર્શ વડે દૂસરાકા સ્પર્શ ક્રિયા. (શ્રોતા : વડે
 એટલે) દ્વારા. મેં સ્પર્શ દ્વારા. મેં સ્પર્શ દ્વારા. આ દ્વારા. આ સ્પર્શ ઈન્દ્રિયકે દ્વારા સ્પર્શ ઈન્દ્રિય

દ્વારા મੈં સ્પર્શ્યા. સ્પર્શ ઈન્દ્રિય દ્વારા તેં સ્પર્શ્યા? એ તો જાનના-દેખના હૈ તેરા ભાવ તો! તેરી પર્યાયમેં જાનના-દેખના હુઆ. ઉસમેં સ્પર્શ ઈન્દ્રિય તો નિમિત્તમાત્ર હૈ, પણ મૈં ઓ દ્વારા મૈં સ્પર્શ્યા. કોણ સ્પર્શે? પરકા કાર્ય કરે કોણ? સ્પર્શ દ્વારા ઓર પરકો સ્પર્શના વો આત્મામેં હૈ હી નહિ. એક દ્રવ્ય દૂસરા દ્રવ્યકો સ્પર્શ કરતે છૂતે તીનકાલ તીનલોકમેં નહિ. સમજાય છે કાંઈ? માટે હાથ વગેરે શું કરવા લીધું છે? હાથ, પગ... પગમેં ભી એસા આતા હૈ ને એકકોર ખરજ આતી હૈ તો પગ ઊંચા લેકર એસે ખરજ કરે પગ દ્વારા, ઈન્દ્રિય દ્વારા, હાથ દ્વારા, શરીર દ્વારા એ દ્વારા શરીરકા સ્પર્શના કોઈપણ ભાગ દ્વારા, હાથ વગેરે સ્પર્શ વડે મૈં સ્પર્શ્યા. એસે અજ્ઞાની માનતે હૈ પણ મૈં જાનના-દેખના પ્રવૃત્તિ કરનેવાલા જ્ઞાયકભાવ ભિન્ન હૂં. ઓ મેરેસે પ્રવૃત્તિ મેરેમેં હોતી હૈ ઓ તો નિમિત્ત માત્ર એસા નહિ જાનતે ઉસસે મૈં સ્પર્શ દ્વારા સ્પર્શ કરતા હૂં. કહો સમજાય છે કાંઈ? આહાહા!

ભાગ વહેંચો ને ભાગ! બાપ મરી જાય તો છોકરા તરત ભાગ વહેંચે. હેં? પાંચ -દસ લાખ મૂકી હોય તો વહેંચી નાંખો ભાઈ આપણે. ક્યાં મૂકી ગયા છે એટલે... આ ભાગ તેરા ક્યા સ્વભાવ, ક્યા વિભાવ, ક્યા ઈન્દ્રિય દ્વારા કા કાર્ય, ભાગકી વહેંચણી એને કભી ક્રિયા નહિ. વો મિથ્યાદર્શન શ્રદ્ધા રખતે હૈ કે વો મૈં હૂં ને. એ મૈં હૂં એસી શ્રદ્ધા રખતે હૈ તો ઉસસે ભિન્ન કરને કી તાકાત હૈ નહિ. “વો હાથ વગેરે સ્પર્શ દ્વારા મૈં સ્પર્શ્યા...” (શ્રોતા : વહેંચણી એટલે ભિન્ન કરના?) વહેંચણી... ભેદજ્ઞાન... વહેંચણી કા અર્થ ભેદ. ભાગ જુદા પાડના. દોકા ભાગ. ઉસકા કારણ ઉસમેં અને મેરા કારણ મેરેમેં. અલગ... અલગ. જીભ વડે મૈં ચાખ્યું દેખો. આહાહા! જીભ વડે... હવે જીભ જ તેરે હૈ નહિં કહાં ચાખે? આ તો જડ હૈ. જડકા હલન-ચલન ભી જડ હૈ.

ઓ તો જલ ગાથામેં આયાને? જલ ગાથા. જીભ દ્રવ્ય ઈન્દ્રિય દ્વારા જાનના વો ભી આત્મા નહિ, ભાવ ઈન્દ્રિય દ્વારા જાનના વો ભી આત્મા નહિ અને ક્ષયોપશમ ભાવ પૂરતા ભી આત્મા નહિ. ક્ષયોપશમ ભાવ ભી એક સમયકી પર્યાય હૈ. ઈતના આત્મા નહિ, (શ્રોતા : ...) વો ક્ષયોપશમ હો ઈતના. ક્ષયોપશમ સામાન્ય. ભાવઈન્દ્રિય ઓ ખંડખંડ ઈન્દ્રિયકા જ્ઞાન કરનેમેં કામ આતી હૈ. વો ખંડખંડ ઈન્દ્રિય ક્ષયોપશમસે ખંડખંડ પણ ઓ ક્ષયોપશમ આખા ભાવ ભિન્ન લિયા. આખા સબમાં સબ ઈન્દ્રિયકા ક્ષયોપશમ, મનકા ક્ષયોપશમ, સબકા ક્ષયોપશમ હૈ ને! ઓ એક એક ઈન્દ્રિયકા ઈતના ખંડ, ખંડજ્ઞાન વો ભાવ ઈન્દ્રિય અને સબકા ક્ષયોપશમ ભાવ પાંચકા, મનકા, સબકા ઉઘાડ ભાવ હૈ. વો ઉઘાડભાવકી પર્યાય ભી આત્મા ઈતના નહિ. વો ક્ષયોપશમભાવ વડે જાનના વો ભી ખરેખર આત્મા નહિ. કહો સમજે?

“જીભ વડે મેં ચાખ્યા....” ચાખ્યું, ચાખે કોણ? આત્મા તો જાનના - દેખનેવાલા છે, આ હુઆ અહીંયા જીભ નિમિત્ત હુઈ, પ્રવૃત્તિ અપના પરિણામમેં અપનેસે હુઈ, ઓ હૈ ચીજ ઓ ખ્યાલમેં આયા કે આ ખટ્ટા મીઠા હૈ. વો ખટ્ટા મીઠાકે કારણે નહિ, જીભ ઈન્દ્રિયકે કારણે નહિ. અપની પર્યાયકી ઉપાદાનકી યોગ્યતાસે આ ખટ્ટા મીઠા ખ્યાલમેં આયા. ઐસા ન માનકર મેં જીભ દ્વારા વો ચીજ ચખી. આ તો એક મિથ્યાત્વકા એક એક અંગકા પ્રકાર બતાતે હૈ. મિથ્યાત્વકા અસંખ્ય પ્રકાર હૈ તો ઉસમેં સે એક આ ભી પ્રકાર હૈ, ક્યોંકી શરીર આદિ ઈન્દ્રિય પર હૈ તો ઉસસે દ્વારા મેં કામ કરતા હૂં ઓ ભી એક મિથ્યા શ્રદ્ધાનકા એક ભાગ હૈ. સમજાય છે કાંઈ ?

વો જીભ વડે મેં ચાખ્યું કહો આ લાડવા... લડુ.. લડુ, માવાના જાંબુ ખાયા થા કે નહિ રાતકો, માવાકા જાંબુ પીરસ્યાથાને ન્યા, જમણ ક્રિયા થા દસ દિન. ભિન્ન ભિન્ન જમણ ક્રિયા થા ખૂબ. કેટલાકને પછી કેટલાકને ફડસા આપ્યા વળી ફડસા સમજ્યાને? આ વાણિયા ખાય ને સમજેને થોડા વિશેષ ટુકડા એ અમારે લગ્નમેં ઐસા હૈ, લગ્ન, ખાય ને સબ જમી લે ને પછી આ થોડા થોડા લડુકા કટકા દે એ પ્રેમસે હોંશસે દે. (શ્રોતા : પ્રેમ બતાવવા) હેં? પ્રેમ બતાવવા. એમ કે અહીં ફૂલચંદભાઈ પ્રેમ બતાવતા હતા એમ સાંભળ્યું'તું કો'ક કહેતું'તું. ફૂલચંદભાઈ મોરબીવાળા. જાંબુ માવાના જમણ. એક તો ખાઈને બેઠો હોય પેટ આટલું અને એમાં બે - ચાર નાંખે ને પછી ઉલટી થાય ને આમ આ... એ એને કારણે નહિ હોં? ઉલટી થાય તો સ્વતંત્ર જડને કારણે અને ખાવાની ક્રિયા હોતી હૈ વો ભી સ્વતંત્ર જડને કારણે, પણ મેં જીભ દ્વારા ખાયા મૂઠ હૈ, જીભ દ્વારા ચખા. પ્રભુ, ચખનેકી પર્યાયકા જ્ઞાન તો તેરેમેં તું સ્વયં ઈન્દ્રિય ઓર ઓ વિષયકી અપેક્ષા રહિત નિરપેક્ષ હોતી હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા ?

કારણકે પ્રવૃત્તિ તો લિયા ને. સ્વભાવ દર્શન જ્ઞાન તેરી પ્રવૃત્તિ, પ્રવૃત્તિ તો પરિણતિ અપની હૈ. જાનના-દેખનાકી પરિણતિ પર્યાય અપની હૈ, અપનેસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ ને અપનેસે ષટ્કારક ઓ તો અપનેસે હૈ. વો પરિણતિકા કર્તા ભી આત્મા, કર્મ ભી અપના, સાધન ભી અપના, અપના કરકે અપનેમેં રખતે હૈ. અપનેસે ભિન્ન પાડકર ધ્રુવ રખતે હૈ ઓર અપને આધારસે પ્રવૃત્તિ હોતી હૈ. ઈન્દ્રિયકે આધારસે અને જો ચાખનેકી ચીજ હૈ ઉસકે આધારસે ઓ જ્ઞાન - દર્શનકી પ્રવૃત્તિ હોતી નહિ, પણ ભિન્ન પાડનેકી શ્રદ્ધા નહિ, જો સબમેં એક માને, ભિન્ન ક્યું પાડે? તો કહેતે હૈ કે ઓ શ્રદ્ધાકા બળસે ઓ સબકો અપના માનતે હૈ.

“નાસિકા દ્વારા મેં સૂંઘ્યા....” લો આ દ્વારા.. આ દ્વારા.. સબ કહેતે હૈ ને દ્વાર.. દ્વાર નિમિત્ત દ્વારા. નિમિત્ત દ્વારા. આંહી તો કહે નિમિત્ત દ્વારા મેં કામ ઐસા લિયા વો

મિથ્યાદર્શન શ્રદ્ધાકા અભિપ્રાય હૈ. નાસિકા દ્વારા મૈં સૂઘ્યું, ફૂલ સૂઘ્યા ભૈયા આ સુગંધકી પર્યાય ઓ તો ઉસમૈં રહી ઓર નાસિકાકી પર્યાય નાસિકામૈં રહી ઓર અપની જ્ઞાન-દર્શનકી પર્યાય અપનેમૈં પરકી નિશ્ચયસે અપેક્ષારહિત અપનેસે પ્રવૃત્તિ હુઈ. નાક ઓર સુગંધકી પર્યાયકી અપેક્ષા બિના, નિરપેક્ષસે જ્ઞાનના-દેખનાકી ઓ સુગંધકા જ્ઞાન કરનેકી પર્યાય અપનેમૈં અપનેસે હુઈ. ઐસે ન માનકર મૈં સુગંધ નાક દ્વારા સૂઘ્યા. અરે! ખીચડા બના દિયા. અપના આત્મા ઓર ઈન્દ્રિય ઓર વો ચીજ તીનોંકો એક માન્યા. ઓહોહો! ભારે ઝીણી વાત ભાઈ!

આ કરતાં તો ધર્મ કરી નાંખે તો વ્રત પાળી નાંખે. વ્રત કરે, અપવાસ કરે, ઐસા કરે જાઓ ધર્મ હો ગયા. નંદલાલભાઈ! સોંધુ સટ હતું, આ મોંધુ થઈ ગયું. પાછુ કહે છે લોકો એમ કહે છે. એવું સોંધુ હતું. ૫૦૦-૫૦૦ પોહા(પૌષધ) થતા ન્યાં. સંવર હોં ૫૦૦-૫૦૦ બોટાદમાં. ઍંસીની સાલમાં છેલ્લુ ચોમાસુ... ૫૦૦ સંવર.. લોકો તો ઓહો! ઘર ૩૦૦ ઘર મોટુ એટલે ૫૦૦ સંવર... સંવર... પોષા કહેતે હૈ ને? સંવર નહિં તમારે કરતે હૈ? પૌષધ કરકે બૈઠ જાના (શ્રોતા : એક વખત ખાના) ખાના ભી નહિ, ઓ પાણી ભી નહિ, ઉપવાસ કરકે બૈઠ જાના. (શ્રોતા : પાંચસો ઉપવાસ એક વખત?) પાંચસો આદમી લગાતાર, એક એક પાંચસો આદમી એક દિવસમૈં. એક દિવસમૈં પાંચસો સંવર, ઐસા હોતા થા, પાંચસો પ્રકાર કરનેવાલા, પાંચસો જીવ, હેં?

(શ્રોતા : ઓમ શાંતિ...) ઓમ શાંતિ તો વળી દૂસરા જાપ. આ તો અમારે અહીંયા સ્થાનકવાસીમૈં ઐસા હોતા હૈ. એ વળી આહાર ન કરે, પૌષધે ન કરે ભઈ. પૌષધ તો વળી અમુક ટાઈમ સર કરે. આ તો આવીને બેસી જાય કલાક - બે કલાક મોડા આવે, ચાર કલાક મોડા આવે તો સંવર કરીને. સંવર કહે એને સંવર કહે. ધૂળમાંય સંવર નહિ. સમ્યગ્દર્શનકા સંવર હો ગયા. આત્મા ક્યા ચીજ હૈ? વિકાર ક્યા હૈ? પર ક્યા હૈ? પ્રવૃત્તિ દો મૈં તો કુછ ભાન હૈ નહિ. કહાંસે તેરે સંવર આયા? મિથ્યાત્વકા આસ્ત્રવ રોકના કિસસે હોતા હૈ? ક્યા મિથ્યાત્વ આતે હૈ ઉત્પન્ન હુઆ ઉસમૈં રોકના હૈ? મૈં જ્ઞાનાનંદ ચૈતન્ય આનંદ શુદ્ધ હૂં, ઐસી જબ દૃષ્ટિ હુઈ, મિથ્યાત્વકી ઉત્પત્તિ હોતી નહિ. ઓ હોતી નહિ ઉસકો રુંઘકર સંવર ક્રિયા ઐસા કહેનેમૈં આતા હૈ. વસ્તુ ભી...

સામાયિક ક્યા હૈ? સામાયિક કિસકો કહેતે હૈ? હવે આ બે જાત છે આવી રીતે આ બે એવું હોયને ચાલતું. આ સામાયિક આમાં નહિ કરતે તમારે બ્રહ્મચારી કરતે હૈ ને સબ પાંચ - પચ્ચીસ ઉદાસીન આસને નહિ કરતે હૈ? સામાયિક સબ હોતા હૈ પણ કિસકો

સામાયિક કહેના ? ક્યા દેહસે કરનેમે સામાયિક હૈ ? હજી પુણ્ય ઓર પાપ દો વિકલ્પ હૈ. દો એક જાત હૈ બંધકા કારણ ઓર અબંધ સ્વભાવ મેરા ભિન્ન ઐસી પ્રતીત અનુભવમે આયા બિના સામાયિક કહાંસે આયી ? સામાયિક તો વ્રત હૈ અને વ્રત તો સમ્યગ્દર્શન પીછે પંચમ ગુણસ્થાનમે હોતા હૈ. ચારિત્ર અને મહાવ્રત તો છૂટે ગુણસ્થાનમે હોતા હૈ તો હજી સમ્યગ્દર્શન ભૂમિકા ક્યા હૈ ? કિસમે રહેના ઓર કિસમે સે હઠના, ભેદજ્ઞાન તો હૈ નહિ. સમજમે આયા ? ભગવાન આત્મા જ્ઞાનાનંદ પુંજ પ્રભુ અભેદ એક વસ્તુ હૈ, ઉસમે દૃષ્ટિ લગાકર ઓર રાગ ઓર પુણ્ય પાપકા વિકલ્પસે ભિન્ન નિજ નિહાળ. ભિન્ન અવલોકન ચૈતન્યકા ન હો, તબ લગ કિસમે રમના ઉસકી ખબર ઉસકો હૈ નહિ. ચારિત્ર કિસમે કરના હૈ ? તો કહેતે હૈ કે આ તો સબમે એક માનતે હૈ. “નાસિકા સે સૂંઘા....” સમજે.

“નેત્ર વડે મેં દીઠા....” લ્યો આંખ વડે મેં દીઠું. મારા જ્ઞાન વડે દીઠા ઐસા નહિ તો વો ચીજ નહીં. મેરા જ્ઞાન વડે મેં મેરેકો દેખતા હું. પરકો દેખના કહેના એ વ્યવહાર હૈ. પણ આહીં તો કહેતે હૈ, નેત્ર દ્વારા મેં દીઠા. મૂંઢ હૈ. નેત્ર પર વસ્તુ હૈ. ક્યા ઐસે નિશ્ચેતન તું કર સકતે હો ? એ દ્વારા તેરી... ઓ પર્યાય દ્વારા તેરી જ્ઞાન-દર્શનકી પર્યાય હોતી હૈ ? તેરી જ્ઞાન દર્શનકી પર્યાય તેરેસે હોતી હૈ. નેત્ર ઓર દેખને કી ચીજકી અપેક્ષા બિના તેરી પ્રવૃત્તિ અપનેસે હોતી હૈ. પણ ઉસકો દેખા... વો દેખા નેત્ર દ્વારા તો મેરે જ્ઞાન-દર્શનકી પ્રવૃત્તિ હુઈ, તો જ્ઞાન - દર્શનકી પ્રવૃત્તિ હુઈ. બહુ ! સમજે ?

મૂળ ભૂમિકા પક્કી કિયે બિના ઝાડ... આયા થા આતે હૈ ને ઓ મોક્ષમાર્ગમે આયા નહિ ? ઝાડ ભૂમિકા બિના ઝાડ કહાંસે આયા ? ઓ મોક્ષમાર્ગ આતા હૈ ને ઊમા અધ્યાયમે નહિ ? ઊમા... ઊમા... ભૂમિકા કે બિના વો આયા હૈ. શ્રદ્ધા અધિકારમા આતા હૈ ને ? ચારિત્રના અધિકારમાય છે. આ બસ્સો બેતાલીસ. ચારિત્ર અધિકાર. ૨૪૨ પાનું છે. લ્યો (૨૪૮ નવામાં) “દંસણભૂમિહ બાહિરા, જિય વચરુક્ષ્ણ ણ હોંતિ....” મૂળ તો શ્રાવકાચારના દોહા છે હોં. લખ્યુ છે યોગીન્દ્રદેવ કૃત પણ છે સાવયધમ્મ દોહામાં શ્લોક એ છે. “દંસણભૂમિહ બાહિરા, જિય વચરુક્ષ્ણ ણ હોંતિ હે આત્મા ! સમ્યગ્દર્શન ભૂમિ બિના વ્રતરૂપી વૃક્ષ ન હોતા હૈ. જે જીવોને તત્ત્વજ્ઞાન હૈ નહિ ઉસકો યથાર્થ આચરણ આચરતા નહિ....” કહાંસે આચરે પણ ? હજી દૃષ્ટિ તત્ત્વજ્ઞાનકી પરસે ભિન્ન હુઈ નહિ, તો પરસે ભિન્નમે વો પરમે આચરણ કરતે હૈ ને માનતે હૈ કે હમ ચારિત્રવ્રત પાળતે હૈ તો મિથ્યાદર્શનકો પાળતે હૈ. સમ્યગ્દર્શન ભૂમિ બિના ઝાડ કહાંસે ઊગના ? આકાશમે ઊગતે હૈ ? સમજાય છે કાંઈ ? મેં નેત્ર વડે દિખ્યા ઐસા માનનેવાલા પરકો અપના માનતે હૈ. મેરી પર્યાયસે મેં દેખનેવાલા

मेरेको देખता हूं. वो क्या देખनेकी थीज है वो तो परमें रही. मेरा ज्ञानसे, मेरा दर्शनसे, मेरी पर्यायको मैं देખता हूं औसा न मानकर, आंभ द्वारा परको मैं देखा ओ बुद्धिमें विपर्यास है. देખनेकी थीज और नेत्रसे त्मिन्न न मानकर तीनोंमें अेक मान रखा है.

“कान वडे में सांभण्युं. कान वडे में सूना....” कान तो माटी है. (श्रोता : अहेरो माणस सांभणतो नथी) सांभणतो नथी अने क्षयोपशममां ँतना योग्यता है ते कानके कारणसे है? अहेरो सांभणतो नथी अहेरा... अहेरा कहेते है ने क्या कहेते है? वो क्या कानके कारणसे है? (श्रोता : कान तो अडे अडे है) अडे कान ढोय तो उसमें क्या है? अंदरमां भाव... वणी कहे के ँ पडढो नथी अंदर अेम कहे. समजेने! भाव, पण पडढो तूटे के न ढो ओ क्षयोपशम ज्ञानकी योग्यता ढी औसी है. उसका अपने कारणसे क्षयोपशम ज्ञानकी औसी योग्यता है, नहि के ँन्द्रियके कारणसे प्रवृत्ति हुं अने ँन्द्रिय नहि ढोय तो औसी प्रवृत्ति नहि ढोती औसा है नहि. समजमें आया? कान वडे में सूना. ल्यो औसा मानते है.

ज्ञान किया ओ शब्दका और कान है उसका ज्ञान किया तो ज्ञान किया तो अपने ज्ञानकी परिणतिसे हुआ. अपना ज्ञान दर्शनकी प्रवृत्तिसे... परसे है (नहि). ँतना अंशकी प्रवृत्तिको स्वतंत्र न स्वीकारे, ओ त्रिकाण ज्ञायकभाव है उसका स्वतंत्रका स्वीकार उसमें ढोता नहि. समजमें आया? क्या कहेते है कि ज्ञान-दर्शनकी प्रवृत्ति वर्तमान अपनी पर्याय अपनेसे निरपेक्ष, ँन्द्रिय अने विषयसे निरपेक्ष है ँतना स्वीकार जिसको नहि, उसको त्रिकाण स्वयंसिद्ध शुद्ध यैतन्यमूर्ति स्वतंत्र है वो स्वीकार ढो सकता नहि. यहां तो ढुका है पर्यायमें. मेरी पर्याय कहांसे हुं? के ँन्द्रियसे, निमित्तसे. निमित्तसे ढो तो ओ काणमें अपना उपादानने क्या किया? (श्रोता : पता नहि) पता नहि? पण निमित्तसे ढो तो निमित्त आया. ढवे उपादानने क्या किया ओ समयमें? उपादान नाम तेरी पर्याय क्या काम किया? अथवा तेरे गुणे क्या काम किया? निमित्तसे ज्ञान-दर्शनकी प्रवृत्ति हुं तो ज्ञान-दर्शन ओ गुण है त्रिकाण तो उसका विशेष भावे क्या काम किया?

उसका विशेष भाव निमित्तसे हुआ तो सामान्य विशेष भाव क्या किया? भाव तो अेक है, समजय छे कांँ? गुण सामान्य है के नहि? त्रिकाण ज्ञानना - देखना, तो उसका विशेषकी प्रवृत्ति तो कहेते है के निमित्तसे हुं, तो सामान्यसे क्या हुआ? ढाली रढा सामान्य? विशेष परिणाम्या बिना रढा? (श्रोता : नही.) ढा उसने की. विशेष, सामान्य विशेष बिना रढा. सामान्य विशेष बिना ओ विशेष तो निमित्तसे बनाया. अडी दृष्टि पर्यायबुद्धिमें त्मी परतंत्रता. समजमें आया? आही ओ कहेते है के ँतना पर्याय ज्ञान -

દર્શનની પ્રવૃત્તિ અપનેસે હોતી હૈ ઉસમેં ભી ઈન્દ્રિયો દ્વારા મેરે હુઆ, ઈન્દ્રિયો દ્વારા મેં ચાખ્યા, સૂંઘ્યા. બહોત તેરી દૃષ્ટિ દો પરમેં એકત્વ હો રહી હૈ. જીવકા ભાવ જીવ ક્યા ? ચૈતન્ય ભગવાન હૈ ઉસકે તેરી શ્રદ્ધાકા ભરોસા નહીં.

“હવે મનોવર્ગણારૂપ આંઠ પાંખડીવાળું ફૂલ્યા કમળના આકારે હૃદયસ્થાનમાં શરીરના અંગરૂપ દ્રવ્યમન છે....” આંહી જડ છે. મનોવર્ગણારૂપ, મન રજકણો છે એની વર્ગણા - સમૂહ એના રૂપે જે પરિણમેલું સમજે ? ૮ પાંખડીવાળું ફૂલ્યું... આંઠ પાંખડીનું કમળ હોયને ! ફૂલ્યા કમળના આકારે પણ સંકોચવાળું નહીં એવા હૃદયસ્થાનમાં શરીરના અંગરૂપ અહીંયા એક દ્રવ્યમન હૈ “જે દૃષ્ટિગમ્ય નથી....” એ દ્રવ્યમન દૃષ્ટિગમ્ય નથી. માણસ મરીજાય છે ને આ. પછી દાક્તર નથી ચીરતા ? ઓ હોસ્પીટલમેં મરી ગયા હોય ને ઝેરસે તો ત્યારે ચીરતે હૈ ને ? ચીરતે હૈ. તે ઓ દ્રવ્યમન કાંઈ હાથ ન આવે ઉસકો ? ઓ તો બહોત સૂક્ષ્મ હૈ. વો કહે તમે દ્રવ્યમન કહેતા થા, દ્રવ્યમન કહેતા થા, હમ તો ચીરકે દેખતા થા. છાતી ચીરીને. ન્યાં ક્યા તેરે હાથમાં આવે ઈ ? એ તો અંગૂલકે અસંખ્યાતમેં ભાગ બહોત ઝીણા સૂક્ષ્મ રજકણસે. ફૂલ્યા કમળને આકારે મન હૈ. અહીં બાત દૂસરી બતાના હૈ.

“વો દ્રવ્યમન તેનું નિમિત્ત થતાં સ્મરણાદિરૂપ જ્ઞાનની પ્રવૃત્તિ હોતી હૈ....” નિમિત્ત થતાં સ્મરણાદિરૂપ જ્ઞાનની... અહીંયા મનનું કામ કહેવું છે ને ? સ્મરણાદિરૂપ પ્રવૃત્તિ આત્મા કરતે હૈ, તો ઉસમેં મન નિમિત્ત પડતે હૈ બસ ઈતની બાત હૈ. સ્મરણ આતા હૈ ને ભૂતકાળકા ? પાંચ વર્ષ પહેલે ઐસા મેં ક્રિયા થા, દસ વર્ષ પહેલે ઐસા હુઆ, ઓ સ્મરણમેં ઓ મન નિમિત્ત હૈ ઈન્દ્રિયો ફળ નિમિત્ત નહીં. ઈન્દ્રિયો ઉસમેં વિચાર કરતે થે મેરે પાંચ વર્ષ પહેલે ઐસા હુઆ થા, દસ વર્ષ પહેલે હુઆ થા. વો સ્મૃતિકા પટમેં પ્રવૃત્તિ તો અપના જ્ઞાનકી પર્યાયકી પ્રવૃત્તિ હોતી હૈ. ઉસમેં મનકા નિમિત્ત પડતા હૈ. જડ મનકા નિમિત્ત પડતા હૈ. (શ્રોતા : એકેન્દ્રિયને ?) વો હોતા હૈ નયી ધારણા હોતી હૈ ઉસકો અવગ્રહ, ઈહા, અવાય, ધારણા હૈ પણ ઓ વિશેષ આ ચીજ નહિ ઉસકે પાસ (શ્રોતા : નહિ હૈ) નહિ હૈ. અવગ્રહ, ઈહા અવાય ધારણા હૈ... ધારણા હૈ... સમજમેં આયા ? નિમિત્ત થતાં સ્મરણાદિરૂપ જ્ઞાનની પ્રવૃત્તિ... મન ક્યાં છે એકેન્દ્રિયને ?

આંહી તો મન હોય ઉસકી બાત ચલતી હૈ ને. જિસકો આંહી તો દ્રવ્યમનસે મેં કામ કરતા હું ઐસા માનનેવાલા સંજીકી બાત લિયા હૈ. જિસકો મન નહિ ઉસકી પ્રવૃત્તિ યહાં સ્વીકાર નહિ. એને ઉપદેશેય ક્યાં કરવો છે ને એને સમજાવવું છે ક્યાં કે તું ભૂલ કરે છે. તેરી તુમ ભૂલ કરતે ક્યાં યહાં સૂનના હૈ ઉસકો ? આંહી તો કહેતે હૈ કે જો દ્રવ્યમન જડ હૈ, ઉસકા

નિમિત્ત પાકર, સ્મરણાદિરૂપ જ્ઞાનકી પ્રવૃત્તિકો દેખો, નિમિત્ત હોતા, પણ નિમિત્ત હોતા કા અર્થ ક્યા? ઓ અપનેમે સ્મરણકી પ્રવૃત્તિ કરતે હૈ તો મનકા નિમિત્ત જડકા હોતા હૈ. અને એમ “એ દ્રવ્યમન અને જ્ઞાનને એકરૂપ માની....” દેખો. એ જ્ઞાનની સ્મરણરૂપ પ્રવૃત્તિ ઓર દ્રવ્યમન, દ્રવ્યમન હૈ તો મેરી સ્મરણકી પ્રવૃત્તિ હુઈ. એકેન્દ્રિયકો ક્યૂં નહિ હોતી હૈ? બેઈન્દ્રિયકો ક્યૂં સ્મૃતિ નહિ હોતી હૈ? કે મન નહીં. મન હૈ તો સ્મૃતિ હુઈ, એસા માનનેવાલા દો કો એક માનતે હૈ. સમજમે આયા? ઓર દલીલ એસા દે, એ ઈયળ ને કીડી - મંકોડાને મન ક્યાં છે? તો એને સ્મૃતિ ક્યાં છે? માટે મન હોય તો સ્મૃતિ હોતી હૈ.

અરે! સૂન તો સહી, સ્મૃતિ હોતી હૈ અને મન નિમિત્ત હૈ એમ કહેતે હૈ. જિસકો સ્મૃતિ હોનેકા ક્ષયોપશમકી લાયકાત અંદર હૈ, ઉસકો નિમિત્ત દ્રવ્યમન નિમિત્ત કહેનેમે આતા હૈ. આ નિમિત્ત હૈ તો સ્મૃતિ હોતી હૈ એસી બાત હૈ નહીં. નિમિત્તકી સાપેક્ષતા બિના અપની સ્મૃતિ અપને કારણસે આત્મા કરતે હૈ લ્યો. નિશ્ચયસે તો ઓ બાત હૈ, પણ વો નિમિત્ત દેખકર ઉસકે કારણસે મેરેમે સ્મૃતિ હુઈ. મનસે મેરેમે સ્મૃતિ હુઈ. “દ્રવ્યમન અને જ્ઞાન એકરૂપ માની એમ માને કે મેં મન વડે જાણ્યું....” દેખો... “મેં મન વડે જાના....” અરે! તેરા જ્ઞાન વડે જાના હૈ પણ અંતર્મુખ દષ્ટિ નહિ તો બહિર્મુખ દ્વારા એસા માનતે હૈ. “મેં મન વડે જાણ્યું....” વળી અપની જ્યારે બોલવાની ઈચ્છા હોતી હૈ ઓ પાંચ ઈન્દ્રિય મન લિયા.

હવે જરી વાણી લેતે હૈ. “બોલનેકી ઈચ્છા હોતી હૈ ત્યારે અપના પ્રદેશોને જેમ બોલનેકા બને તેમ હલાવે....” પ્રદેશો તો ઉસકે કારણસે હલતે હૈ, પણ ઈચ્છાકા નિમિત્ત દેખકર ઈચ્છાસે પ્રદેશ એસા મેં એસા બોલું, એસા પ્રદેશ હલાવે. “જેના નિમિત્તે એક ક્ષેત્રાવગાહ સંબંધસે શરીરનું અંગ પણ હાલતાં....” આ શરીરનું અંગ પણ હાલે આમ, હોઠ હાલે, “ભાષાવર્ગણારૂપ પુદ્ગલો વચનરૂપ પરિણમે....” ભાષાવર્ગણારૂપ પુદ્ગલો વચનરૂપ ઓ વખતે હોતા હૈ. આ..આ.. શરીરસેભી નહિ. શરીર તો આહારવર્ગણાકા બના હૈ તો આહારવર્ગણાસે ભી વચનવર્ગણાકા પરિણમન નહિ હોતા, તો આત્માસે વચનવર્ગણાકા પરિણમન હો એસા કભી હોતા નહીં, પણ માનતે હૈ કે મેં શરીર હલાવ્યું અને મેં ભાષા બોલ્યો. મેં ભાષા બોલ્યો જો આમ બોલ્યો. કેવળીને ઈચ્છા વિના ભાષા હોય. આંહી તો ઈચ્છા પ્રમાણે જ ભાષા આપણે બોલાય. એમ હશે? સમજાણું કાંઈ?

“જે નિમિત્તસે એક ક્ષેત્રાવગાહ સંબંધ શરીરનું અંગ પણ હાલતાં....” હાલે ને શરીર આમ આ હોઠ આદિ કે કંઠ આદિ અહીંયા, બોલવાને વખતે, “ત્યારે ભાષાવર્ગણારૂપ પુદ્ગલો એ વખતે ત્યાં ભાષા રજકણના પરમાણુઓ છે, એ વચનરૂપે

પરિણમે. બધાને એકરૂપ માની આ એમ માને કે હું બોલુ છું....” ‘હું બોલું છું’ ‘મેં પ્રદેશ હલાવ્યા’, શરીર હલ્યું, વાણી મેં નીકાળી. ઓહોહો! સમજમેં આયા? આ મિથ્યાદર્શનકી દશા. મેં બોલા. મેરેસે ભાષાકી પર્યાય હુઈ, શરીરકો મેં હલાયા. શાસ્ત્રમેં તો એસે આતે હે કે આહારવર્ગણાસે ભાષાવર્ગણા નહિ હોતી. આહારવર્ગણા જુદી અને ભાષાવર્ગણા જુદી અને આત્મા તદ્દન જુદો. આત્મા ક્યાં બોલ સકે? આ આહારવર્ગણાસેભી ભાષા નહિ એ હોતી, તો ભાષાવર્ગણાસે ભાષા હોતી હૈ. સમજમેં આયા? તો આ તો માનતે હૈ કે આહારવર્ગણાકો ભી મેં હલાયા, આ આહારસે બના વર્ગણા શરીર ઓર ભાષાવર્ગણાકો ભી મેં પરિણમાયા. મેં બરાબર ભાષા એસી બોલ સક્તા હું, એસે સબકો એક માનતી દૃષ્ટિ મિથ્યા હૈ. ઓહોહો!

(શ્રોતા : ઈચ્છા કરતે હૈ) ઈચ્છા હોતી હૈ ઓ કારણસે ઉસમેં ક્યા? ઈચ્છાસે કોઈ શરીર હલતે હૈ, હોઠ હલતે હૈ એસા? એ તો ઉસકે કારણસે. સમજે? આ તો એને કારણે બોલ્યા. આ તો મારે મારા કારણે હાલે છે એમ એક માને છે બધાને અને એને કારણે ભાષા નીકળી. મારે કારણે ભાષા નીકળી. સબકો એક... શરીરકો, ભાષાકો, સબકો એક માનતે હૈ. સમજાય છે કાંઈ? મેં બોલતા હું. મેં બોલતા હું. એક જણાએ પૂછ્યું કે મહારાજ આ કોણ બોલે છે? પછી કહ્યું તારો બાપ બોલે છે? તું બોલે છે. હે ભગવાન! ઓલા પૂછે છે કે આ બોલે છે કોણ? ભાષા બોલે છે કે શરીર બોલે છે કે આત્મા? એમ પૂછનેકા આશય થા. એ તો બરાબર જોરદાર માણસ દૃષ્ટિમેં. ક્યા બોલતે હૈ? તુમ નહિ બોલતે ક્યા તેરા બાપ બોલતે હૈ? ભઈ! સોનગઢવાળા કહેતે હૈ કે ભાષા વર્ગણા બોલતી હૈ. ન્યાં તો કહી શકાય નહિ ઈતના જોર હોય તો... હેં? અરે ભગવાન! એક - એક પરમાણુકી પર્યાય અપને કારણસે હોતી હૈ તો ભાષાવર્ગણા તો અનંત પરમાણુકા અનંત સ્કંધ હૈ. ઓ સ્કંધભી આ હોઠકે કારણસે હલતે હૈ તો ભાષારૂપ હોતી હૈ? ત્રીનકાલમેં નહીં.

તો આ માનતે હૈ કે હોઠ મેં હલાયા. હોઠ કહેતે હૈ ને આ, ઓર મેં કંઠ હલાયા. કંઠ ધ્રુજા. અરે ભગવાન! ઓ દ્રવ્યકંઠકી પર્યાય ધ્રુજે ઓ તો જડકે કારણસે હૈ. ક્યા તેરી ઈચ્છાકે કારણસે ધ્રુજતી હૈ? ઈચ્છા આસ્ત્રવ હૈ, મલિન પર્યાય હૈ, ઓર રાગ ભિન્ન પર્યાય હૈ, કંઠકા ધ્રુજના. ભિન્ને - ભિન્ન કામ, આ તો એક પ્રસંગ - પ્રસંગ દેખકર બતાતે હૈ. મિથ્યાત્વકા સ્વરૂપ પરકો અપને માનનેકા કિતના કિતના પ્રસંગમેં હોતા હૈ એસા યહાં ખુલાસા કરતે હૈ. અલગ - અલગ પ્રસંગ - પ્રસંગમેં કહાં કહાં અપની પરમેં માન્યતા કરતે હૈ વો બતાતે હૈ. સમજાય છે કાંઈ? આહા!

“અપની ગમનાદિક ક્રિયાની અથવા કોઈ વસ્તુગ્રહણાદિકની ઈચ્છા હોતી હૈ....” દેખો, ગમન કરનેકી ઈચ્છા. ચાલો, બેસો, ઊભા થાઓ એમ એવી ક્રિયા, ગમન આદિ એટલે કોઈ વસ્તુગ્રહણની ઈચ્છા. પકડવાની કોઈ વસ્તુ, “ત્યારે પોતાના પ્રદેશોને જેમ એ કાર્ય બને તેમ હલાવે....” એ કાર્ય પકડાય, એમ રોટી ખાતા હોય દેખો. રોટી ખાતા હો ને? રોટી, દાળ, ભાત, શાક પડા હો તો હાથકો એસે બનાવે ને રોટીકો તોડનેકો ઓર દાલ લેનેકો. જેસે દાલ - રોટી આવે એસા હાથકો બનાવે. પાની - બાની પીના હો તો એસા કરેકે નહિ એસા કે એસા કરે? એસા કર સક્તા હૈ? પણ ઓ માનતે હૈ કે મેં એસા ક્રિયા ઓર પાની લિયા. શરીર... આરે... આરે.. ભારે વાતું વો કહેતે હૈ ને દેખો. પ્રદેશો જેમ એ કાર્ય બને... જેમ એ કાર્ય એટલે માને, કે જેમ આ રીતે કાર્ય બનશે તો મેં એસા બનાઉં, હાથ એસા બનાઉં, શરીરકો એસા ગમન કરાઉં, સુવામેં ભી એસા સો જાઉં, શરીર એસા પલટકર, એસી ઈચ્છા બનાતે ગમનાદિક ક્રિયા અને કોઈ વસ્તુગ્રહણ ઈચ્છા, “અપના પ્રદેશોને જેમ કાર્ય બને તેમ હલાવે....”

“એકક્ષેત્રાવગાહ સંબંધી શરીરના અંગ હાલતાં....” અંગુલી હાલે, અંગુલી હાલે, શરીર હાલે, આમ બેઠાં બેઠાં નથી, બેઠો હોયને પગ આમ આમ કર્યા કરતે હૈ કે નહિ? “એ હાલતાં એ કાર્ય બને અને પોતાની ઈચ્છા વિના પણ શરીર હાલતાં પોતાના પ્રદેશો પણ હાલે....” બે ની વાત લીધી છે. પોતે ઈચ્છા કરે અને એને કારણે ઓલા બધાં ગમનાદિક થાય, એને માને કે એ બધું મારાથી થાય છે અને ઈચ્છા વિના શરીર હાલતાં, પોતાના પ્રદેશો હાલે ત્યારે શરીરને કારણે મારા પ્રદેશો હાલ્યા. એ પણ જૂઠ ભાત હૈ. અપના પ્રદેશ અપને કારણસે ગતિ કરતે હૈ. શરીર શરીરકે કારણસે ગતિ કરતે હૈ. પડયા આમ ફડાક દઈને પડયું, પડી જાય છે ને માણસ. ક્યા કરે ભૈયા? હમારા આત્માકા પ્રદેશ ભી શરીરકે કારણસે એસા કરના પડા. શરીરકે કારણસે હુઆ હૈ ઉસમેં? આ અકસ્માત હોતા હૈ, અથડાતે હૈ. કહે નહીં. વો આત્માકા પ્રદેશકા કાર્ય અપના ભિન્ન હૈ ઓર શરીરકી પર્યાયકા કાર્ય ભિન્ન હૈ. શરીર પડા તો આત્માકો પડના પડા એસા હૈ હી નહીં. દો કો એક માનકર, કોઈપણ રીતે બે કો એક માનતે હૈ, “એ શરીર હાલતાં અપના પ્રદેશો ચલે, સબ બધાને એકરૂપ માની, આ એમ માનવા લાગે કે હું ગમનાદિ અને વસ્તુગ્રહણાદિ કાર્ય કરું છું....” જુઓ દેખો, હું ગમન કરું છું. હું શરીરને આમ સુવાડું છું, પગને હલાવું છું આ પ્રમાણેના ત્રણ કાર્ય છે. સમજાય છે? અથવા મેં કર્યું.

“ગમનાદિ, વર્ણાદિ કાર્ય કરું છું....” અથવા “એ કામ મેં કર્યું....” શરીરની ક્રિયા ગમનની, સૂવાની, બેસવાની વિગેરેની એ ક્રિયા તો સબ જડની છે. એક સમયકી જડકી પર્યાય એસે એસે હોતી હૈ એ આત્માસે નહિ, અને શરીરકી પર્યાયસે ઉસી વખતે પ્રદેશભી એસા ક્રિયા અપનેમેં અપની યોગ્યતાકા ઉપાદાન કારણસે આત્મા પ્રદેશ ભી હલતા હૈ. ઓ શરીર હલા તો આત્માકા પ્રદેશ હલા એસા હૈ નહિ, પણ સાથમેં રહેતે હૈ. શરીર ચાલે અને પ્રદેશ પાછળ રહી જાય એસા નહિ હોતા? ઓર પ્રદેશ ચાલે અને શરીર પીછે રહી જાય, આરે! આમ બને નહિ માટે બે કી એકતા એ માને છે. ઇસલિયે દો કા કાર્ય એક કરનેવાલા મેં હું એસા માનતે હૈ પણ વસ્તુ એસી હૈ નહીં. સમજમેં આયા? “ઈત્યાદિ માને છે....” લ્યો એ શરીર સુધી લીધું હવે કષાયભાવની વાત કરશે.

વિશેષ કહેશે....

॥ પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ ॥